

สรุปการเยี่ยมชมศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตกระบือและโค
สถาบันสุวรรณวาทกตกิจเพื่อการค้นคว้าและพัฒนาปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน
วันที่ 5 กรกฎาคม 2547

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดสรรงบประมาณวิจัยจำนวนหนึ่ง ให้แก่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตกระบือและโค สถาบันสุวรรณวาทกตกิจฯ เพื่อจัดทำโครงการ “ปรับปรุงพันธุ์กรรมและสมรรถภาพการผลิตโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสน” โครงการนี้เริ่มต้นเมื่อปี 2540 โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการประมาณ 40-50 ราย และเริ่มตั้งแต่ปลายปี 2542 ได้ทำการทดสอบสมรรถภาพ (Performance Test) โคพันธุ์กำแพงแสนซึ่งคัดเลือกโคพื้นเมืองมาจากฟาร์มของเกษตรกรในโครงการจำนวนปีละ 50 ตัวมาผสมข้ามสายพันธุ์ ในการดำเนินการนี้โครงการฯ ได้สร้างโรงเรือนเลี้ยงโคทดสอบ โรงเรือนพ่อพันธุ์ที่ผ่านการทดสอบและอาคารอื่นๆ ตามความจำเป็น

เพื่อให้การใช้ประโยชน์ของอาคารและสถานที่ที่ได้สร้างขึ้นนี้คุ้มค่ามากกว่าการใช้เพื่องานวิจัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้สนับสนุนงบประมาณอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อทำให้พื้นที่ 150 ไร่นี้เป็น “ศูนย์สาธิตการผลิตโคเนื้อครบวงจร” กล่าวคือเมื่อเกษตรกรหรือผู้สนใจเข้ามาในสถานที่แห่งนี้จะให้เห็นและได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูก การคัดเลือกลูกโคเพื่อเป็นพ่อ-แม่พันธุ์ การขุนโคจนกระทั่งเป็นโคเนื้อและสามารถทดลองชิมเนื้อโคขุนที่ถูกสุกลักษณะ ซึ่งในบริเวณพื้นที่บริเวณ 150 ไร่ นี้ จะทำให้ผู้เข้าเยี่ยมชมได้มีโอกาสสัมผัสกับโคเนื้ออย่างใกล้ชิด และด้วยเหตุที่มีทุกสิ่งทุกอย่างอย่างล้วนเกี่ยวข้องกับโคจึงได้ขนานนามพื้นที่นี้ว่า “คาวบอย แลนด์”

คาวบอยแลนด์

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตกระบือและโค สถาบันสุวรรณวาทกสิกิจ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)
แหล่งคั่นคว่าและพัฒนาปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์

ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

- ในการทำงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อของไทย เจ้าหน้าที่ของภาครัฐมักจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ให้กับเกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นส่วนใหญ่ แต่ในเชิงธุรกิจผู้ประกอบการเห็นว่าระบบดังกล่าวไม่เหมาะสม ที่เอกชนและ/หรือสหกรณ์ควรเป็นผู้รับภาระส่วนใหญ่ในการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ และควรเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานโดยสร้างโอกาสให้ภาคเอกชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ ดังเช่นอุตสาหกรรมไก่เนื้อที่เอกชนสามารถเจรจาธุรกิจกับต่างชาติและสามารถส่งออกได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเจ้าหน้าที่รัฐไม่ควรชี้นำมากเกินไป เช่น เรื่องการผสมเทียม ในต่างประเทศเอกชนจะเป็นผู้ผสมเทียมเป็นส่วนใหญ่ แต่ในประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดำเนินการให้แก่เกษตรกร ดังนั้น ต้องเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการพัฒนาแบบพึ่งตนเองให้มากขึ้น โดยมีภาครัฐบาลเป็นที่เล็งสนับสนุนด้านเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ยังขาดแคลนอยู่ ถ้ารัฐไม่ทำเช่นนี้ภาคเอกชนก็คงไม่มีโอกาสได้เกิด และเมื่อเกิดแล้วก็ไม่เข้มแข็ง เนื่องจากราชการควบคุมทุกอย่าง ดังนั้น กลุ่มสหกรณ์หรือเกษตรกรจำต้องหันมาพึ่งพา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แทน
- กรณีที่รัฐบาลมีนโยบายจะซื้อวัว 1 ล้านตัว อาจจะทำให้ประสบปัญหาเหมือนเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2533 ที่มีโครงการอีสานเขียว รัฐบาลนำโคมาแจกให้แก่เกษตรกร แต่ในปี พ.ศ. 2536 เกษตรกรต่างนำโคออกมาขายทุกปีจนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 วัวมีราคาสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2546 มีวัวจำนวน 5.9 ล้านตัว ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลจึงไม่ควรทำแบบฉาบฉวย/เร่งด่วน และควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อไม่ให้ตลาดผันผวน (การแจกโคให้เกษตรกรนั้น อาจทำให้รายใหญ่กว้านซื้อมาขาย ทำให้ราคาโคสูงขึ้น) ปัจจุบันโคเนื้อเพิ่มขึ้นอยู่ที่ประมาณ 3.5 ล้านตัว ยังขาด 1.5 ล้านตัวจึงมีการนำเข้าและลักลอบนำเข้า เพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ การที่ปริมาณโคเนื้อจะเพิ่มขึ้นได้นั้นสามารถทำได้โดยการให้เปอร์เซ็นต์การตกูกโคเพิ่มขึ้น ดูเหมือนว่าหน่วยงานรัฐบาล

ที่เกี่ยวข้องไม่เห็นชอบในแนวทางที่ฝ่ายผู้เลี้ยงโคเสนอ ทำให้แม่โคที่เจริญพันธุ์มีโอกาสให้ลูกได้เพียงแค่อ้อยละ 60 (หรือ 3 ปีให้ลูก 2 ตัว) คำถามมีอยู่ว่า ทำอย่างไรแม่โคจึงจะสามารถตกูกได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80 หรือ 90 เหมือนในสหรัฐอเมริกา

- ในกรณีโคเนื้อผู้ประกอบการเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้นโยบายเร่งด่วน แต่ต้องมีแผนการดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจนในช่วงเวลา 3-5 ปี ด้วยการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/สมาคมโคเนื้อ ซึ่งจะต้องมาจากคนภายในองค์กรของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ต้องมีส่วนร่วมและมีเป้าหมายเดียวกัน กลไกของรัฐจึงต้องระบุให้ได้ว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อกลุ่มไหนที่มีศักยภาพที่จะเติบโตและเข้มแข็งได้
- การเปิดตลาดโคเนื้อไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ยังติดกฎระเบียบ กฎหมายเรื่องโรคระบาด ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ ตลาดจึงไม่ขยายตัว
- การตั้งซื้อเนื้อโคในประเทศไทยยังไม่สามารถสั่งแบบแยกเป็นส่วน ๆ ได้ ต่างจากประเทศออสเตรเลียที่สามารถสั่งเนื้อส่วนไหนก็ได้
- ลักษณะของเนื้อโคออสเตรเลียในเกรดเดียวกันหรือใกล้เคียงกับเนื้อโคของไทย พบว่าเนื้อโคออสเตรเลียมีราคาใกล้เคียงกับของไทย และเนื้อโคของออสเตรเลียที่วางขายในประเทศไทยกับเนื้อโคของออสเตรเลียในประเทศออสเตรเลียมีราคาพอ ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่เมืองไทยมีการเก็บภาษีนำเข้าถึงร้อยละ 51% ยิ่งกว่านั้นออสเตรเลียไม่ต้องทำการขุนโคก็สามารถส่งเนื้อโคคุณภาพต่ำเข้ามาตีตลาดบ้านเราได้เช่นเดียวกับโคขุน
- โรงฆ่าสัตว์ของไทยยังไม่ได้มาตรฐาน
- ยังคงมีปัญหากการลักลอบนำเข้าโคเนื้อ (ราคาต่ำ) จากชายแดนเข้ามาให้ชาวบ้านช่วยขุนแล้วขายในราคาสูง
- กรมส่งเสริมสหกรณ์สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค ปัจจุบันมีองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องได้แก่ สมาคม (ไม่ทำธุรกิจ แต่สนับสนุนให้เกิดโคที่มีคุณภาพ) เช่น สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย สมาคมพัฒนาพันธุ์โค (อาทิ สมาคมโคเนื้อกำแพงแสน สมาคมโคเนื้อพันธุ์บาร์มัน) สหกรณ์ (ทำธุรกิจโดยรวมกลุ่มเกษตรกรประมาณ 50-60 แห่ง) เช่น สหกรณ์โพนยางคำ สหกรณ์กำแพงแสน เอกชนที่เป็นบริษัท/เป็นฟาร์ม เช่น ฟาร์มลุงเซว (Beep Pro) ส่วนโคที่ชาวบ้านเลี้ยงเป็นโคมันซึ่งเป็นโคตัวผู้พื้นเมืองที่นำมาขุนมีเกือบร้อยละ 90

โคพันธุ์ กำแพงแสน เป็นการปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองของไทย โดยนำคุณสมบัติที่ดีเลิศของโคพื้นเมือง คือ ความสมบูรณ์ของพันธุ์ ได้แก่ เป็นสัตว์เร็ว ผสมติดง่าย ได้ลูกทุกปีทั้ง ๆ ที่ได้รับอาหารไม่ค่อยสมบูรณ์นัก จากการที่โคพื้นเมืองไม่สามารถนำมาเลี้ยงเป็นโคขุนในระบบธุรกิจได้ (ตัวเล็ก และโตช้า) ทางมหาวิทยาลัย ฯ จึงได้มีการปรับปรุงโคพื้นเมืองโดยการนำโคพันธุ์ บราห์มันมาผสมเพื่อให้ได้ลูกที่มีขนาดใหญ่และโตเร็วขึ้น และเป็นที่ทราบกันดีว่า โคอินเดีย (บราห์มันและอินดูบราซิล) มีข้อดีเรื่องความ

สมบูรณ์ของพันธุ์ การยกระดับสายเลือดโคบราห์มันให้สูงขึ้นจะมีปัญหาการผสมติดยากมากขึ้น ยิ่งถ้าได้รับอาหารไม่สมบูรณ์ โคนจะไม่ยอมเป็นสัด นอกจากนี้ คุณภาพของเนื้อโคบราห์มันก็ดีกว่าโคเมืองหนาว ดังนั้นทางโครงการปรับปรุงพันธุ์ฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงพยายามรักษาเลือดโคพื้นเมืองไว้ที่ร้อยละ 25 เพื่อให้คงความดีด้านความสมบูรณ์ของพันธุ์ และจำกัดเลือดพันธุ์บราห์มันไว้เพียงร้อยละ 25 เพื่อให้ได้โครงสร้างใหญ่ขึ้น โดยเรื่องความสมบูรณ์ของพันธุ์ไม่เกิดปัญหา แล้วนำโคพันธุ์ชาโรเลส์เข้ามาช่วยในเรื่องการให้น้ำ และการเจริญเติบโต แต่โคพันธุ์ชาโรเลส์เป็นโคเมืองหนาว ซึ่งไม่สามารถทนต่ออากาศร้อนบ้านเราได้ จึงจำกัดสายเลือดของพันธุ์ชาโรเลส์ไว้เพียงร้อยละ 50

โคเนื้อพันธุ์กำแพงแสน

โดยสรุปคือ การสร้างโคพันธุ์ “กำแพงแสน” ก็เพื่อสร้างพันธุ์โคที่มีคุณสมบัติเป็นโคเนื้อที่ดีครบถ้วนสำหรับเลี้ยงในสภาพทั่วไปของประเทศไทย โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ (โคพื้นเมือง) เป็นพื้นฐาน

ความแตกต่างการเลี้ยงโค : ไทยกับออสเตรเลีย

- โคออสเตรเลีย – พื้นที่เลี้ยงโคกว้าง ประมาณ 50 เอเคอร์ขึ้นไป มี Stocking Rate มีทุ่งหญ้าเพียงพอในการเลี้ยง ไม่ต้องลงทุนมาก ต้นทุนต่ำ และสามารถส่งโคเนื้อเข้าโรงฆ่า ชำแหละ และส่งออกได้เป็นระบบ (ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นอาหารในการขุน)
- โคไทย – เกษตรกรมีพื้นที่การเลี้ยงน้อยประมาณ 5 ไร่ มีต้นทุนของวัตถุดิบสูง และต้องหาหญ้ามาให้กิน ต้นทุนจึงสูง
ดังนั้น การซื้อโคจากสภาพแวดล้อมหนึ่ง (จากต่างประเทศ/ต่างถิ่น) มาเลี้ยงในอีกสภาพแวดล้อมหนึ่งนั้น (ประเทศไทย) จะทำให้โคเกิดความเครียด ทำให้ผสมไม่ติดดังตัวอย่างโครงการอีสานเขียว

การเลี้ยงโคโดยปล่อยให้กินหญ้าเองตามธรรมชาติ

คุณภาพเนื้อโค

ประเทศออสเตรเลีย – มีระบบการจัดคุณภาพเนื้อโคเป็น 5 ระดับ (เกรด 1 – Prime เกรด 2 – Choice เกรด 3 – Select เกรด 4 – Standard และเกรด 5 – Utility) สำหรับไทยในปัจจุบันสามารถผลิตเนื้อโคได้เกรดในระดับกลาง ๆ ของออสเตรเลีย โดยคุณภาพเนื้อโคขุนของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ จะต่ำกว่าเนื้อโคขุนของไทย เนื่องจากเป็นโคเนื้อที่กินหญ้าเป็นหลัก

โคเนื้อพันธุ์กำแพงแสนที่ส่งเข้าประกวด

ยุทธศาสตร์โคเนื้อไทย

ต้องมีการประชาสัมพันธ์ว่าโคเนื้อของไทยมีคุณภาพดี สามารถแข่งขันโคเนื้อหรือเนื้อโคที่นำเข้าจากต่างประเทศได้ ปัจจุบันสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำเกณฑ์การคัดเกรดโคหรือเนื้อโคของไทย ซึ่งจะมีผลทำให้ราคาเนื้อโคไทยแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการที่มีความตั้งใจในการผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพดีได้รับประโยชน์ และเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ผลิตเนื้อโคให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด และจะต้องทำการพัฒนา(เทคโนโลยี)พันธุ์โคที่สามารถเลี้ยงดูได้ง่าย ต้นทุนต่ำ ประกอบกับจะต้องสร้างระบบการเลี้ยง

โค และการผลิตเนื้อโคที่ได้มาตรฐานในทุกขั้นตอน รวมถึงการปรับปรุงพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ให้ได้มาตรฐานสากล ปัจจุบันโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานมีอยู่น้อยมาก อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการแยกชิ้นส่วนมีราคาสูง ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้มีดเพียงเล่มเดียวในการแลเนื้อ ทำให้ไม่สามารถแยกชิ้นส่วนเนื้อโคตามที่ถูกก้าต้องการได้